

הסיום
אלטר שוחמכר, אבי הילד החטוף, אחוז זר פרחים בידו ונשען על מקלו. המסוס שהחזיר את בנו ארצה נראה כבר מעל שדה התעופה. בעוד דקות מספר יחבק האב את בנו החטוף — ושלוש שנים ארוכות של סבל ועינויים יבואו אל קיצו.

ידעתי מה עלי לענות. לימדו אותי. בארגונינה.
איפה הם גרים? במה עובד אבא שלך?
לא יודע. זה לא היה שקר. באמת לא ידעתי איפה אבא ואמא גרים, ובמה אבא שלי עובד.
הם המשיכו לשאול: אם אתה רוצה לכתוב להם — מה הכתובת שלהם?
גם כן לא ידעתי. על באמת.
מתי נולדת?
לא יודע.

כל הזמן עברה בראשי מחשבה: אולי אני להם את האמת? אני להם שאני יוסלה ונגמר? אבל חשבתי: זה לא יהיה טוב. יכתבו בעתון, וחץ מזה עמדו שם גרטנר ואשתו, ולא רציתי לגלות לפניהם, שלא יקחו אותם לכיסא חשמלי. אז המשכתי להגיד שאני בכלל לא יודע מי זה יוסלה שוחמכר. פתאום, באה עוד מחשבה: מה יהיה אם יאמינו לי וילכו? אז יבריחו אותי עוד פעם, מי יודע לאיפה, ואף פעם כבר לא ימצאו אותי וכל החיים שלי אברח ממקום למקום. פחדתי לגלות להם, אבל דווקא רציתי שיגלו. בסוף אמרו: בוא איתנו!

לקחו אותי לאיזה בית, ושם היתה אשה שדיברה אידיש. סידרו לי מיטה לישון, כי כבר היה לילה. בבוקר, באו עוד פעם שני הבלשים, והתחילו לשאול אותי שאלות. על כל דבר שאלו אותי, וכמעט תמיד עניתי: לא. היו שואו-ליים אותי בהפסקות, או סתם מדברים איתי. בחדר שלי היתה טלביזיה. זאת היתה הפעם הראשונה שראיתי טלביזיה. בבית סבא בירושלים אפילו ראדיו לא שמעתי. רק כשהגעתי לשווייץ התחלתי לשמוע ראדיו. אבל טלביזיה או קולנוע — עוד לא ראיתי. הייתי יושב הרבה זמן לפני הטלביזיה ורואה סרטים. ראיתי מלחמה בין האנגלים והאינדיאנים. וראיתי את הנשיא קנדי, וכל מיני דברים. הרגשתי שאני בעולם זר ולא ידעתי איך להתנהג, מה להגיד. אז השתדלתי לדבר מעט ורק על הדברים שידעתי קודם. פעם אחת אמרו לי שיש עתונאים שרוצים לראות אותי. אמרתי שאני לא רוצה. הם שאלו: אתה רוצה שיצלמו אותך? אמרתי: לא! אני לא רוצה שתהיה תמונה שלי בעתון. כבר ידעתי שאני הולך הביתה, אז לא רציתי שתהיה תמונה שלי בעתון. רציתי שהכל יהיה בשקט.

ב וא משהו מחכה לך, אמרה לי האשה ששמרה עלי. שני אנשים לקחו אותי איתם, וירדנו לחדר אחר. זה היה בערב. פתחו את הדלת. ראיתי שתי נשים עומדות שם. הכרתי אותן מיד: אמא וזינה. אמא שלי ואחות שלי! אבל לא רצתי אליהן, ולא אמרתי שום דבר. עמדתי, ועשיתי את עצמי שאני לא מכיר אותן. זה בדיוק מה שרות בן-דוד אמרה לי כל הזמן: אם ימצאו אותך, תגיד שזה לא אתה! אז אמרתי לעצמי: אל תסתכל עליהן. אל תגיד אמא. אל תגיד שאתה יוסלה.
אמא קראה: יוסלה! בני! והיא רצה אלי.
עמדתי ישר.

היא חיבקה אותי. אני לא חיבקתי אותה ולא אמרתי שום דבר. אמא התחילה לבכות. גם זינה. היא עמדה כל הזמן בצד ובכתה. ישבתי על כסא והחזקתי את עצמי. אמא אמרה: יוסלה! יוסלה! אבל אני עניתי: אני לא יוסלה! אני יענקל פרנקל!
אמא הורידה לי את הכובע ושמה את היד על ראשי, איפה שיש צלקת מתחת לשערות. אתה זוכר? היא אמרה לי, איך שקיבלת את הפצע הזה? היית עוד קטן, ברוסיה. אתה זוכר?

כן, זכרתי.
היא הראתה לי תמונות שלה ושל זינה יחד איתי. סיפרה לי על אבא ועליה, איך שכל הזמן חיפשו אותי. איך שהם אוהבים אותי ורוצים שאני אחזור. רציתי לשאול אותה: אז לא נסעתם לרוסיה? לא רוצים לקחת אותי בחזרה שאהיה גוי? כל מה שסיפרו לי עליכם היה שקר?
לא שאלתי. אבל היא אמרה: תבוא אלינו בהורה. תלמד תורה. נאהב אותך.
בסוף, אולי אחרי שעה, לא יכולתי להחזיק את עצמי יותר. הרגשתי שאני מתחיל לבכות. הסתובבתי אל אמא שלי, פתחתי את זרועותי ואמרתי: אמא! אמא שלי!

הסירנה הגיעה עד לבית שלנו ואוטו המשטרה נעמד. אמרתי לעצמי: זהו זה. מצאו אותי. באו לקחת אותי.
כל האחרים חשבו אותו דבר. הם עמדו או ישבו במקום שלהם ולא אמרו אף מלה. ראיתי שהם מפחדים. איך שהפנים שלהם לבנות. השוטרים ירדו מהאוטו שלהם. חשבתי — הנה, עכשיו, אבל הם נכנסו לבית של השכנים. עשו שם חיפוש בחצר, בחדרים. חשבתי: בטח יראו שאני לא שם, ואז יבואו לבית של גרטנר. ישבנו בשקט. בסוף גמרו השוטרים את החיפוש שלהם ונסעו בחזרה. בלי שימצאו שום דבר. שאלנו את השכנים מה קרה. ענו: שמענו רעש. חשבנו שזה גנב וקראנו למשטרה.
אהרי זה ידעתי שגרטנר לא ישאיר אותי אצלו. ובאמת, אחרי כמה ימים בא איזה אדם. שמו רוזנברג או רוזנגארטן, לא זוכר בדיוק. הוא לקח אותי באוטו שלו ונסעו לביתו. גם כן בניו-יורק, אבל רחוק מבית גרטנר. נשארתי אצלו כמה ימים, עד שעבר קצת הפחד, ואחר-כך אמר לי שחוזרים לגרטנר. נשארתי עוד איזה חודש אצל גרטנר. הפעם שמרו עלי עוד יותר, שלא אצא ושלא יראה אותי איש. אבל כל הזמן פחדו, עד שהחליטו להעביר אותי לכפר, בכנסתי לאוטו של זנוויל גרטנר ונסענו. פתאום נעצר האוטו. המוטור התקלקל. גרטנר ניסה להדליק אותו ולראות מה לא בסדר, אבל הוא לא יכול היה לתקן אותו. הוא אמר לי: הנה רגע ליד האוטו, תיכף אחזור. אל תזוז מכאן!

נשארתי לבד, עם המוודה שלי. אחרי כמה רגעים חזר גרטנר ואמר לי שטילפן לבן שלו, מנדל, שיבוא לקחת אותנו. מנדל הגיע עם האוטו שלו, וסחב אותנו עם האוטו של זנוויל חזרה לניו-יורק. הרגשתי שכאילו מן השמיים רוצים שאשאר בביתו של זנוויל גרטנר.
יום אחד אמרתי לגברת גרטנר שהשן כואבת לי. ובאמת, כל כך כאבה לי שלא יכולתי לאכול או לישון. אז רות בן-דוד באה וקקחה אותי לרופא שיניים. נסענו איזה חמש דקות באוטובוס, וכשבאנו לרופא אמרתי ששמי דויד גינבורג. הוא רשם את השם אצלו. הוא דיבר איתה גרמנית. איתי לא דיבר כמעט. רק כמה מלים, באידיש ובאנגלית. כשגמר לטפל בשיניים אמר לי, באידיש: טוב, אתה כבר יכול ללכת.
זה היה הטיוול הגדול ביותר שהיה לי, במשך כל הזמן שהייתי בניו-יורק. זאת אומרת — לפני שמצאה אותי המשטרה.

ות בן-דוד החזיקה אותי ביד והביטה לי בפנים. כאילו שזאת הפעם הראשונה שראתה אותי. היא הסתכלה טוב טוב, ובסוף שאלה אותי: אתה רוצה שנחזיר אותך לארץ-ישראל?
עניתי: כן, כן.

חשבתי שמחזירים אותי לסבא שלי, או לאבא ואמא. חשבתי שכבר עשו איתם שלום ולא צריך יותר להסתיר אותי. אז רות סיפרה לי כמה זה מסוכן להשאיר אותי באמריקה, ושם יתפסו אותי או כל הרבנים והיהודים הטובים שהסתירו אותי ייכנסו לבית-הסוהר. היא אפילו הזכירה עוד פעם את הסיפור של בן-הטייס וכיסא החשמל. חיכיתי לראות למה היא מספרת לי את כל זה עוד פעם. חיכיתי שתספר לי איך יחזירו אותי לארץ-ישראל.
היא אמרה לי: לוי יש דרכון שכתוב עליו שאני גויה. אוכל לנסוע לירדן בלי בעיות. ניסע לעיר העתיקה ונישאר שם אצל ערבים טובים, עד שנמצא אפשרות לעבור לעיר החדשה, במדינת ישראל.

אני זוכר שהגוף שלי רעד. הייתי שמח. גם פחדתי. לעבור לארץ-ישראל! ואם יתפסו אותי? ואם הערבים לא יתנו לי לעבור? רציתי לשאול את כל השאלות האלה מרות בן-דוד, אבל היא המשיכה לדבר. ומה שאמרה הפחיד אותי כל כך, ששכחתי כל מה שרציתי לשאול אותה. היא אמרה לי: לפני שנוכל לנסוע, צריך לעשות לך ניתוח פלאסטי בפנים!

צעקתי: לא! לא!
היא אמרה לי: אל תפחד. זה לא יכאב לך. רק שיוציאו לך את הצלקת מהראש. הצלקת שהיתה לך כל הזמן, שלא יוכלו להכיר אותך. וגם באף קצת. יעשו לך ניתוח קטן, שלא יכירו אותך. אקח אותך לרופא, ואתה תגיד לו שנוזל לך דם מהאף. תראה, זה לא יכאב לך. ניקח את התעודות של נוח גרטנר ואף אחד לא יכיר אותך. נוח הוא בנו הקטן של זנוויל, שגילו שבע שנים.

אבל אני צעקתי: לא! לא רוצה! וכשהיתה אומדת את המלה, ניתוח! הייתי מפחד נורא וצועק: לא! לא! ואז אמרתי: אני גם לא רוצה ללכת לירדן! לא רוצה לנסוע למדינה ערבית!
היא ראתה שאין לה ברירה ואמרה: טוב, לא ניקח אותך לירדן. לא נעשה לך ניתוח. ראיתי שהיא כועסת, אבל לא היה איכפת לי.
אחרי זה נתנו לי לחיות בשקט. היו נותנים לי לאכול, רוחצים אותי, נותנים לי בגדים וזהו זה. כולנו חיכינו שמשוה יקרה.

ה קרה במוצאי-שבת. כל היום עבר בשקט, כמו כל שבת רגילה. זנוויל גרטנר הלך לבית-הכנסת ואני נשארתי לבד. אני זוכר שזאת היתה שבת פרשת קורח. אחרי צאת השבת ישבנו לאכול, נכנסו שני אנשים. הם ניגשנו אלי ישר והתחילו לדבר אידיש. מהמלים הראשונות ידעתי שהפעם כבר תפסו אותי. שמעתי את השם שוחמכר? שאלו אותי.
שוחמכר? עניתי, לא.

כי הרבה זמן הכינו אותי לרגע הזה. לימדו אותי יום ולילה, שאם משהו ישאל אותי אם אני יוסלה שוחמכר, אני צריך מיד לענות שלא — בלי לחשוב.
קוראים לך יוסלה? שאלו שני האנשים.
לא. יש לי שם אחר.

מה?
יענקל פרנקל.
אחד מהם נתן לי נייר ועפרון: תחתום את שמך?
חתמתי: יענקל פרנקל.
השני המשיך לשאול אותי: שמעת את השם נחמן שטרקס?
עניתי: לא יודע מה זה.
יש לך סבא בארץ-ישראל?
לא.
איפה אבא ואמא שלך?